

OD ISTE AUTORKE

LETO KAD JE NESTALA SARA LEROJ

M A R I V A R E J

Poslednja šibica

Prevela sa francuskog
Vesna Cakeljć

 Laguna

Naslov originala

Marie Vareille

LA DERNIÈRE ALLUMETTE

Copyright © Charleston, une marque des éditions Leduc,
2024

76 Boulevard Pasteur, 75015 Paris – France

Published by arrangement with Lester Literary Agency
& Associates

Translation copyright © 2026 za srpsko izdanje, LAGUNA

*Malom dečaku iz Sarsela,
što je postao izrađivač krilâ,
inženjeru staroga kova,
raznolikih i ludih snova,
koji je pre trideset devet leta,
svoje najlepše perje pričvrstio
vijcima i šrafovim
na moja ramena deteta,
jer preblizu je sunca,
vosak se topi...
Ukratko,
Mom tati.*

Ptica rođena u kavezu misli da je letenje bolest.

Alejandro Hodorovski

*Odrasli je svakako, indirektno,
pokazao da je činiti zlo dobro.*

IAM, „Petit frère“

Član 371–1 Građanskog zakonika, koji se čita prilikom ceremonije sklapanja braka:

Roditeljsko pravo je skup prava i dužnosti čiji je cilj **interes deteta**. Ono pripada roditeljima do punoletstva ili emancipacije deteta radi **zaštite** njegove bezbednosti, zdravlja i morala, radi osiguranja njegovog obrazovanja i omogućavanja njegovog razvoja, **uz dužno poštovanje njegove ličnosti**.

ABIGAIL

Sada

GABRIJEL NIJE ONO ŠTO MISLITE. JA TO NAJBOLJE znam, jer sam njegova mlađa sestra, i krvna veza koja nas je spajala kao decu nikada, nažalost, nije oslabila. A to što sam sve učinila da ga odbijem od sebe nije njegova krivica. Čak i danas, iako je prošlo četrdeset godina, ne propušta da me obilazi u mom samostanu svake druge subote. Priča mi o svom životu do u tančine, nikada se ne raspitujući za moj. Ja sam jedina kojoj pokazuje svoje pravo lice. Odlično zna da ako bi mi palo na pamet da odam njegove tajne, moja reč ludače ne bi vredela više od vetra koji duva blatnjavom zemljom gde se nekada uzdizala naša porodična kuća. Čula sam kada je sestra Mari-Klotild pre neki dan objavila da će se tamo uskoro izgraditi parking. Jedva čekam. Mogućnost da talasi vrelog katrana progutaju ono što je ostalo od mog detinjstva ispunjava me oduševljenjem.

Već dvadeset sedam godina stanujem u opatiji Sent Mari de la Son, u Ženvinjiju. Mnogo se dosađujem. Ali moglo je biti i gore. Mogla sam da budem napolju, da se suočavam sa pravim svetom, pravim ljudima. Iz svoje postelje vidim nebo i

veličanstvenu krošnju viševjekovnog hrasta. Časne sestre uveravaju posetioce da se ispod nje odmarala Jovanka Orleanka na putu da oslobodi Orlean od Engleza. Reklama za turiste ili istorijska stvarnost? Nikada to nisam uspela da ustanovim. Međutim, nije to tema. Hajde da ostanemo usredsređeni. Tema je moj brat. Gabrijel. Barem mislim. Razmrsiti konce svega ovoga nije za mene lako, s obzirom na moje stanje.

Jedno je, ipak, sigurno: moja priča počinje i završava se sahranom. Bolje odmah da vam kažem, time ću vas poštediti neprijatnih iznenađenja, a budući da moram početi od nečega, počnimo odavde: sahrana. Toga dana, niko se nije obratio Gabrijelu. Niko ga nije uzeo u zagrljaj. Niko ga nije tešio. Ja još manje od ostalih, očigledno. Sećanja su mi maglovita, izmiču mi neki detalji. Ko zapravo beše umro? Nikako ne mogu da se setim. Posttraumatska amnezija, rekla bi doktorka Hasan. Identitet pokojnika je svakako najbitniji podatak kada se ide na sahranu, ali neka onaj ko nikada nije imao rupe u sećanju baci na mene prvi kamen.

Na dan sahrane, Gabrijel više nije ličio na dete. Pogled mu je bio ukočen, suv. U njemu nisam pročitala nikakvu emociju. Njegova jedina reakcija bio je laki drhtaj na tupi udarac prve lopate zemlje po borovini. Bilo mu je hladno, uprkos avgustovskom suncu što je tuklo proćelavu glavu našeg oca koja se caklila. Otac je, inače, skoro tri dana bez prestanka plakao. Nemo sam ga posmatrala. Njegova široka ramena, pogrbljena od tuge, tresla su se od slabo suzdržanih jecaja koji su krupnom telu davali izgled krpene lutke. A majka? Čudno, uopšte je se ne sećam toga dana. Imala sam dvanaest i po godina. Mora da sam tada izgubila nekog veoma važnog, jer posle sahrane više nikada nisam bila ista. Ništa nije efikasnije od tragedije koja vas bez upozorenja katapultira u neuroze zrelog doba.

Sahrani je prisustvovalo mnogo ljudi iz našeg malog burgundskog grada. Glave pognute ka zemlji, mrmljali su: *tragedija, tuga, drama*. Kao da ih je šaputanje tih reči glasovima natopljenim bolom učinilo dobrim ljudima. Kao da nisu imali nikakvu odgovornost za dotičnu tragediju-tugu-dramu. Da su mene pitali za mišljenje, ne bih ih pozvala. Ali niko me nije pitao za mišljenje, očigledno.

Gabrijel, otac i ja držali smo svako po jednu crvenu ružu, sa kojih cvećar beše uklonio trnje. Sve vreme mise nisam skidala pogled sa glatke, bezopasne stabljike, misleći da bi i ljudima trebalo ukloniti trnje kao što se kida sa cveća. Nisam reagovala kada se Gabrijelova topla ruka uvukla u moju da mi tutne kutijicu šibica. Čuvala sam je sve ove godine. Crveno sunce nacrtano na njoj toliko je izbledelo da se sada jedva vidi, a unutra beše ostala samo jedna šibica. Nikada se nisam mogla odlučiti da je bacim, ne znam tačno zašto.

Nisam htela da gledam u kovčeg. Naročito nisam htela da vidim ko tamo leži. Saznanje je bilo previše bolno. Možda iz tog razloga danas ne uspevam toga da se setim. U crkvi sam se usudila da podignem glavu tek kada sam čula zvuk zatvaranja drvenog poklopca. Prerano. Imala sam vremena da opazim nešto. Parče užasno poznate tkanine. Azurnoplave sa belim radama. Mamin šal? Šta radi u tom kovčegu? Ne. Treba misliti na nešto drugo. Vrlo brzo obrisati pre nego što se slika utisne.

Doktorka Hasan, psihijatar kod kojeg sam nekad odlazila na zahtev školske uprave, uvek je objašnjavala da „nije rešenje iskrivljavati istine koje nam ne odgovaraju“. Gledajući unazad, možda je bila u pravu. Problem sa lažima je to što one uvek na kraju imaju posledice. Kao ova sahrana, na primer. Jadna doktorka Hasan. Toliko je sebe krivila što nije umela da razmrsi istinu od laži u onome što sam joj pričala.

Ne može joj se zameriti. I meni je uvek bilo izuzetno teško da napravim razliku između onoga što se dešava u mojoj glavi i onoga što se dešava u stvarnosti. Zapamtite dobro, priznajem da patim od blage sklonosti da popunim određene praznine ili da zamenim neprijatne elemente života zavrzlamama svoje mašte. Znam stvari koje ne bi trebalo da znam, ponekad se sećam događaja kojima nisam svedočila, pa je sasvim moguće da ih izmišljam. Premda ne verujem da sam luda, suprotno onome što *oni* govore. Čak sebe smatram sasvim razumnom, barem većinu vremena.

Moja porodica nikada nije izgledala tako ujedinjena kao ispred tog kovčega. Bili smo zbijeni u licemerju i bolu kao u toploti vatre sa ognjišta. Sećam se da sam se pitala hoće li neko naglas primetiti koliko je izlaganje te tuge i tih krvavih ruža neprimereno. Ali ne. *Tragedija. Tuga. Drama.* To je sve. Kada se sećam svega, još uvek sam zapanjena što niko nije bio šokiran videći nas kako kršimo jedno od najelemenarnijih pravila pristojnosti: ne dolazite na sahranu ako ste ubili osobu u kovčegu.

To je ipak osnovno.

Nakon sahrane, Gabrijel je strpao u svoj ranac nešto odeće, kompletnu kolekciju *Pink Flojda*, celokupnu uštedevinu naše komšinice, gospođe Mišle, i tatinu poluautomatsku sačmaricu. Sa iznenađujućom pedantnošću koja mu je svojstvena, moj brat je umotao oružje u foliju sa mehurićima koju je pričvrstio mojim gumicama za kosu. Onim koje sam najviše volela kad sam bila mala, žutim sa dugama. Ukrao mi je i sve dnevnik, one sveske skrivene u plakaru sa kotlom koji se osećao na buđ, gde je imao običaj da me zaključa. Doviknuo je da ide kod drugara i da će doći na večeru. Nikad se više nije vratio kući.

I dalje stežući prstima kutiju šibica, gledala sam ga kako se udaljava. Cev puške umotane u pucketavu foliju virila je iz njegovog poluotvorenog ranca. Samo se jednom osvrnuo kada je stigao do parkića na kraju ulice, gde me je ponekad vodio da popuši cigarete koje je ukrao iz kladionice na konjske trke. Nekoliko sekundi je piljio u prozor moje spavaće sobe. Znala sam da misli na mene, pa ipak sam bila sigurna da nikada više neće kročiti u našu kuću. Kako se njegova figura smanjivala, disala sam smirenije, osetivši olakšanje kao nikada pre zato što sam znala da moj stariji brat i ta puška odlaze što dalje od kuće u kojoj smo odrasli. Zatvorila sam oči i svim silama se molila da me zaboravi.

Bog je ignorisao moje molitve, očigledno.

ABIGÆLINA SVESKA, odlomak

1990.

Doktorka Hasan je rekla da moram srediti svoje misli i da ih je lakše srediti kada pišemo nego kada govorimo. Zato mi je dala ovu svesku da mi pomogne da sredim mozak. Ovde mogu da kažem baš sve, jer niko nema pravo da čita. To se zove poštovanje moje privatnosti (znači, samo za mene). Stvari treba ispričati po redu. Zato što imam previše misli u glavi. Ponekad se one sudaraju u svim pravcima, kao gomila ptica zaključanih u maleckoj prostoriji. Nije smešno, jadnice. Posle ne uspevam da završim ono što sam htela da kažem. Počeci i krajevi rečenica mešaju se kao slova u kutiji za skrabl kada je protresem. Ne sviđa mi se kad se to dešava. Mucam, spetljam se, a drugari me nazivaju mentalno retardiranom. Doktorka Hasan kaže da pravi prijatelji ne nazivaju svoje prijatelje mentalno retardiranim. Takođe kaže da nisam mentalno retardirana. Ona kaže da je čak sasvim suprotno.

Ona kaže: statistički, Abigael, samo 0,1% osoba na Zemlji ima aj-kju veći ili jednak tvom.

Ona takođe kaže: ali čak i kada si veoma inteligentan, opasno je igrati se šibicama.

Moj aj-kju znači da sam veoma inteligentna devojčica, poput ptica koje su razumele sve o životu, koje nikada ne plaču i koje provode dan pevajući i leteći.

I to nije mnogo, 0,1%.

Trudim se da verujem doktorki Hasan i prestanem da mislim da sam mentalno retardirana, zato što me to rastužuje, ali ima dana kada je to teško. Čak i komšinica, gospođa Mišle, često šapuće (to je kad govoriš tiho kao kad saopštavaš neku tajnu) tapšući me po glavi da nas unutra sigurno ima sedam ili osam. Samo na šaljiv i malo pristojniji način kaže da sam luda. Ne sviđa mi se ta reč. To je reč koja plaši. Više volim da sam mentalno retardirana nego luda. Pa ipak, gospođa Mišle je ljubazna. Uvek zove mamu da svrati kod nje na šolju toplog čaja ili malo tople čokolade. Jako volim gospođu Mišle. Iako ponekad ima i kratke spojeve u mozgu. Kao kad je pozvonila na naša vrata usred noći da pita da li imamo provansalske trave. Bilo je smešno, ali pomalo i tužno, ne znam zašto. Pogotovo što nismo imali provansalske trave, zato što je tati to bilo odvratno, taj mamin običaj da svuda stavlja travu. Nismo mi ovce.

Evo, opet počinje da me hvata, kreće na sve strane.

Koncentrišem se.

Živim u Ženvinjiju (to je u Burgonji), u leptiru u jednoj luksuznoj zgradi sa mojim bratom Gabrijelom i roditeljima. Zaboravila sam da kažem da se zovem Abigael Lemonije i da imam sedam godina. To je doba razuma. Tako tata kaže ljudima: „leptir u jednoj luksuznoj zgradi.“ To je engleski. Zapravo, to nije pravi leptir, već samo jedna od kuća koje su sve slične i sa putem u sredini. Na prozorima su muškatile, a travnjaci su jako zeleni kao u Asteriksu kod Bretonaca. Na podestu prvog sprata, umesto dela zida nalazi se veliki vitraž pun boja sa drvećem i pticama. To je moderna umešnost. Mnogo je bolje vitraž nego zid. Taj vitraž je moje omiljeno mesto. Legnem na pod sa svojom najdražom igračkom, zekom koji se zove Alber, i gledam sunce kako prolazi kroz drveće i ptice nacrtane na staklu. Izgleda kao zlatne pruge*

* *Résidence Papillon* – luksuzni stambeni kompleks sastavljen od četiri nezavisne jedinice koje zajedno formiraju „leptira“, a koje spajaju vrhunsku estetiku i inovativnu solarnu arhitekturu. (Prim. prev.)

između listova u pravoj šumi. Ima mrlja svetlosti svuda po podu, na mom licu i na majici. To je kao da letiš među zvezdama.

Zanimanje mog starijeg brata Gabrijela: deset godina, dečak, šamara me.

Profesija mojih roditelja: mama je vila. Čak i tata kaže: to je vila Ništavilka. Nekada je bila pomoćnica medicinske sestre, ali je prestala da bi postala vila posle mog rođenja jer ionako nije zarađivala ni kinte, a tata nije mogao rizikovati da ona to iskoristi da bi izigravala kurvu sa dežurnim lekarima. Ne možeš lako nasamariti tatu. Sada je mama vrlo srećna jer više ne mora da radi. Sve vreme se odmara i brine o nama i kući. Ona čisti i kuva i pritom uvek sluša istu pesmu. To je pesma koja te rasplače. Na engleskom je. Pravi mi talase u želucu, taj glas i te note. To je tečna sreća pa mi teče niz ruke i noge. I malo me boli, ne znam zašto. U svakom slučaju, to je najlepša pesma na svetu, to je sigurno.

Onda, tu je moj tata. Tata je strašno pametan. On radi kao osoba u birou. Jednom sam ga pitala šta radi na poslu, ali posle jedanaest sekundi počela sam da brojim zrnca prašine u jednom snopu svetlosti zato što jako volim to da radim. On je primetio da ga ne slušam, pa se nasmejao i rekao: hajde idi da se igraš. Tata je uvek dobar prema meni. Nikada me ne udari. Prošle subote, odveo je mene i Gabrijela u bioskop da gledamo Sam u kući, kupio nam je kokice i sladoled, što nije bilo baš razumno, zato što je mama tražila da budemo razumni.

Može se mnogo stvari učiniti kada radite kao osoba u birou. Na primer, posao doktorke Hasan u njenom birou je da se mršti. I takođe da me sluša kako pričam o svom životu ili da me gleda kako crtam i klimam glavom. To se zove psihič šarlatan, objasnio mi je tata. Sve su to ženska sranja, ali škola traži da idem tamo zbog šibica, zbog moje slomljene ruke kad sam skočila sa krova i zbog drugih stvari u mom ponašanju koje su apsolutno neprihvatljive, rekla je direktorka, ali ne priča mi se o tome jer bi predugo trajalo i ruka počinje da me boli od pisanja. U svakom slučaju, tata ima pravi posao. On se ne odmara po ceo dan kao mama koja mora da čisti, kuva i pere veš. Na kartončiću

za početak školske godine, rekao mi je da za njegov posao upišem „rukovodilac“. Kao ruka koja nešto vodi. Tome sam se smejala sama za svojim stolom, a drugari su me vređali da sam bizarna. Ne znam tačno šta znači „rukovodilac“ i baš me briga. Tata takođe ima kolegu u svom birou koji se zove onaj seronja Lemaršan. Ne sviđa mi se onaj seronja Lemaršan zato što je uvek pičkica i to tatu oneraspoloži. Mogu da pogodim je li tata dobro ili loše raspoložen kada zalupi vratima auta. Zato što ne volim kad je tata neraspoložen. Ni mama. Ona tad sva pobeli. Gabrijel, ne znam. Moraću da ga pitam. U svakom slučaju, tatin posao je ozbiljan. Omogućava da nas prehrani i da izdržava ovu besposličarsku porodicu koja bi bez njega spavala pod mostom zbog vile Ništavilke od moje majke. A onda bismo manje pametovali, to je sigurno.

Pokušavam da budem jasna, zato što je ono što se desilo vrlo ozbiljno. Kapitalno je, kako kaže doktorka Hasan (to znači jako važno), da ja rekonstruišem lanac događaja koji su nas doveli do ovog problema moje slomljene ruke zato što sam mislila da sam ptica i skočila sam sa krova. Sada imam gips. Ali niko nije hteo da mi na njemu nacрта srce kao na Selininom. To me rastužuje. Onda sam pitala Gabrijela, koji odlično zna da crta jer ima skoro jedanaest godina, i on mi je nacrtao šumu vitraža na mom gipsu. Lepo je, ali više volim srca. Srca znače ljubav. A mama kaže da ljubavi nikad nije previše. Sasvim se slažem. Ja sam zaljubljena u Selin. Ne znam zašto se svi smejuje kada to kažem.

Ne primetim uvek, ali ponekad zaboravljam neke stvari. Barem tako kaže doktorka Hasan. Kada moj mozak ne želi nešto da shvati, on to sakrije vrlo duboko u glavi i bude kao da sam sve zaboravila. To je mnezija zbog aromatičnog vresa. Zato što sam pala sa krova. Ponekad umesto toga čak stvaram nova sećanja. Doktorka Hasan kaže da je to kao da sadiš cveće tamo gde si zakopao nešto vrlo ružno ili vrlo strašno. Ali ipak je još tu. Zakopati uspomene je kao ignorisati (što znači ne misliti na njih) malu posekotinu koju treba očistiti. Onda

se to može inficirati i poći po celom telu. Kada se to desi, jako boli, jer što su infekcije dublje, to su opasnije. Zbog toga su Gabrijelu operisali slepo crevo. To je kao sa mojom slomljenom rukom. Ponekad znam zašto sam skočila sa krova. Ali ako pokušam da ispričam, više ne znam. Zakopano je.

Doktorka Hasan kaže: da li ti više ne znaš ili ne želiš da se sećaš, Abigail?

Pokušavam da odgovorim, ali zaboli me glava, teško dišem, plašim se. Onda zakopam i tu posadim cveće. Lale. Volim lale.

Doktorka Hasan kaže da je važno praviti razliku između istinitog i lažnog.

Kao da je to jednostavno. To je kao da pokušavaš da odvojiš belanca od žumanaca već ispržene kajgane.

Mama više ne pravi kajganu sa slaninom. Poslednji put je tata bacio tanjir na zid zato što se ipak nije oženio da bi za svaki obrok klopao kajganu. Ja sam mnogo volela kajganu. Na tapetama još ima mala masna fleka. Izgleda kao Korzika.

Doktorka Hasan kaže: nije tako komplikovano, istina, to su činjenice. Istina, to su činjenice.

Istina, to su činjenice.

Istina, to su čarobnice.

Mama je čarobnica, kaže da je sve u redu. Ne treba brinuti. Najvažnije je da voliš sebe. Ali ponekad ona takođe kaže: ovo će se loše završiti.

I ja bih, kasnije, volela da budem čarobnica. Ali to ne postoji. Osim mame. Tako da ću verovatno pre biti bibliotekarka, zato što mnogo volim da čitam, ili možda psihič šarlatan kao što je doktorka Hasan. To ne bi bilo loše, zato što ću tako imati prijatelje koji će dolaziti da pričaju sa mnom u mom birou. U svakom slučaju, kad porastem, uvek ću biti fina prema mentalno retardiranim i ludim ljudima kao što sam ja, zato što znam da nemaju prijatelja i to ih rastužuje.

Idemo za sto. Idem odmah, inače će se tata iznervirati, a najvažnije je od svega da ne iznerviraš tatu.